

Sundbyberg 2024-06-10

Diarienummer: U2024/00585

Vår referens: Agneta Söder
agneta.soder@funktionsratt.se

Mottagare:
u.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar Växla yrke som vuxen – en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna SOU 2024:16

Funktionsrätt Sverige

Funktionsrätt Sverige är en samarbetsorganisation för 53 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar drygt 400 000 medlemmar. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt - rätten att fungera i samhällslivets alla delar på lika villkor. Vårt mål är ett samhälle för alla utifrån Funktionsrättskonvention.

Vår utgångspunkt är rätten till en inkluderande utbildning och en fungerande skolgång för alla elever och studerande med funktionsnedsättningar och kroniska sjukdomar i enlighet med FN:s funktionsrättskonvention¹ med Allmän kommentar nr 4² och att principerna i Salamancafördraget³ säkerställs inom det svenska skolväsendet.

¹ <https://toolkit.funktionsrattskonventionen.se/alla-rattigheter/>

² <https://www.mfd.se/vart-uppdrag/publikationer/fns-konvention-ochallmanna-kommentar/sammanfattande-introduktion-av-allman-kommentar-nr-4-om-ratten-till-inkluderande-utbildning/>

³ <http://www.unesco.se/wp-content/uploads/2013/08/Salamanca-deklarationen1.pdf>

Funktionsrätt Sveriges övergripande synpunkter på utredningen

Funktionsrätt Sveriges övergripande kritik på förslagen om en ny yrkesskola och en reformerad lärlingsutbildning är att de i många delar utestänger personer med funktionsnedsättning. Samtidigt anser vi att vissa av de förslag som direkt berör elever med funktionsnedsättning, inte förbättrar för gruppen. Vi förstår att anpassningar gentemot branscher och arbetsmarknad behöver göras men det finns inga incitament eller förslag att möjliggöra för branscher och arbetsmarknaden att anställa fler personer med funktionsnedsättning, vilket gör att arbetsgivare går miste om värdefull kompetens. Här ställs i stället krav på behörighet i stället för förslag som möjliggör för den grupp elever som kan ha fantastiska praktiska förmågor, men inte klarar att gå igenom systemet. Ett skolsystem som idag har stora sprickor där man kan fråga sig om systemet tjänar sitt eget syfte eller elevernas. Det är ett system där cirka 15 procent av eleverna årligen inte når vidare efter grundskolan.

Idag finns drygt 130 000 unga som varken arbetar eller studerar, varav många är unga med funktionsnedsättning. Vi menar att utredningen, och ytterst regeringen, också borde ha tagit sikte på den här gruppen när det samtidigt finns ett skriande behov av att fler utbildar sig till ett yrke. Har Sverige råd att inte skapa möjligheter för den här gruppen? Nationalekonom Ingvar Nilsson pekar på att det kostar samhället minst 15 miljoner kronor per person som hamnar i social utsatthet och utanförskap.⁴

Den här utredningen är ett exempel på hur samhället fortsatt betraktar personer med funktionsnedsättning. Att inte räknas in, att stå utanför normen och i bästa fall komma med men med särlösningar vid sidan om, i stället för att skapa förutsättningar så att fler kan arbeta, vilket gynnar både individ och samhälle. Det blir särskilt anmärkningsvärt eftersom Sverige har ett uttalat funktionshinderpolitiskt mål och sedan 2021 en strategi för systematisk uppföljning av funktionshinderpolitiken⁵, där utbildning

⁴ <https://www.skola24.com/om-oss/Nyheter/tidigare-artiklar/pressmeddelande/franvaro-kostar-samhallet-enorma-summor/>

⁵

<https://www.regeringen.se/contentassets/cf8af503cbbc499894549da09ea685af/strategi-for-systematisk-uppfoljning-av-funktionshinderspolitiken-under-2021-2031.pdf>

och livslångt lärande samt arbete och försörjning är prioriterade samhällsområden. Enligt funktionsrättskonventionen ska konventionsstaterna säkerställa att personer med funktionsnedsättning får tillgång till allmän högre utbildning, yrkesutbildning, vuxenutbildning och livslångt lärande utan diskriminering och på lika villkor som andra. FN:s övervakningskommitté uttrycker oro över ökningen av segregationsåtgärder inom utbildningen och att valet av yrkesutbildning är begränsat och begränsat till segregerade strukturer. Därför rekommenderar kommittén Sverige bland annat att anslå ytterligare resurser för att tillhandahålla rimliga anpassningsåtgärder och särskilda stödprogram vid institutioner för högre utbildning, inklusive yrkesutbildning för studenter med alla typer av funktionsnedsättningar. Vidare rekommenderar man Sverige att stärka systemet för yrkesutbildning och vidta åtgärder för att säkerställa tillgänglighet och inkludering, och en effektiv övergång från yrkesutbildning till arbete på den öppna arbetsmarknaden.⁶

Sammanfattning

Funktionsrätt Sverige tillstyrker:

- Förslaget om en ny yrkesskola (3.2.1)
- Förslaget om att en lärlingsutbildning i komvux bör regleras i lag (6.3.1)

Funktionsrätt Sverige avstyrker:

- Förslaget om målgrupp för den nya yrkesskolan (3.2.2)
- Förslaget om att utbildningsanordnaren ska kunna erbjuda stöd och vägledning till de studerande (3.3.9)
- Förslaget om behörighet till yrkesskolan (3.4.1)
- Förslaget om att den med bättre förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen ska prioriteras (6.3.5)
- Förslaget om att a nya urvalsbestämmelser till lärlingsutbildning (6.3.6)
- Förslaget att arbetsgivaren själv ska kunna välja lärlingar (6.3.7)
- Förslaget om att de ska finnas möjligheter till specialpedagogiska insatser under kortare tid (8.4.3)
- Förslagen under 9.1.7

⁶ <https://funktionsratt.se/vart-arbete/fns-rekommendationer-till-sverige-om-funktionsrattskonventionen-2024/>

Funktionsrätt Sveriges övergripande synpunkter på utredningens förslag

Funktionsrätt Sverige har synpunkter på valda delar av betänkandet vilka är relevanta för oss.

3 En ny yrkesskola för vuxna

Funktionsrätt Sverige tillstyrker det övergripande förslaget **(3.2.1)** om att det ska införas en ny yrkesutbildning för vuxna men vi **avstyrker** förslagen **(3.2.2)** om målgrupp för den nya yrkesskolan och behörighet till yrkesskolan **(3.4.1)** samt utbildningsanordnaren ska kunna erbjuda stöd och vägledning till de studerande **(3.3.9)**.

Vi har förståelse för att man i högre grad behöver tillgodose arbetsmarknadens behov vilket är huvudsyftet med förslaget om en ny yrkesskola för vuxna men man går samtidigt miste om värdefull kompetens, då vissa förslag utesluter eller försvårar för gruppen unga vuxna med funktionsnedsättning att kunna delta i en ny yrkesskola för vuxna.

Förslaget innebär att en stor andel unga inte kommer att ha tillträde eftersom kravet på behörighet är att man är minst 20 år eller har slutfört ett nationellt program på gymnasieskolan, vilket vi tycker är oacceptabelt. Det borde vara större fokus på praktisk lämplighet och förmåga snarare än de formella kraven och att detta i stället testas via praktiska prov. Vi tycker det är positivt att man ska kunna ställa krav på just tidigare praktiska erfarenheter och betoningen borde ligga på den delen.

Utredningen har haft yrkeshögskolan som modell för en ny yrkesskola, vilket vi i sig inte har något emot. Det är säkert både praktiskt och relevant men det är ett dåligt förslag att frångå kravet om rätten till stöd till elever som behöver det genom att göra undantag från skollagen just i det hänseendet. Det utesluter direkt många elever med funktionsnedsättning, i stället för att öppna upp dörrar för arbetskraft som behövs, och vi är även negativa till det med tanke på att en ny yrkesskola ska vara på gymnasial nivå. Funktionsrätt Sverige menar generellt att stödet på eftergymnasiala utbildningar, till exempel yrkeshögskolan, inte är tillräckligt bra och har sämre lagstöd i den aspekten än utbildningar inom den obligatoriska skolan och gymnasieskolan där skollagen har tydliga skrivningar om rätten till särskilt stöd och extra anpassningar. Vi

anser att det här förslaget riskerar att luckra upp den tydlighet som skollagen har om särskilt stöd och extra anpassningar som många elever med funktionsnedsättning behöver. Vårt mål är snarare att få till stånd förbättringar med stärkt lagstiftning också inom högre utbildning när det gäller rätten att få det stöd var och en kan behöva.

Det är positivt att utredningen öppnar upp för utbildningar inom en ny yrkesskola som leder till kvalifikation SeQF-nivå 3 enligt förordningen (2015:545) om referensram för kvalifikationer för livslångt lärande. Här hade vi gärna sett att utredningen gått fram med konkreta förslag. Elever i anpassad skola behöver inte ännu en gång förpassas till fortsatt utredning.

6 En reformerad lärlingsutbildning för vuxna

Funktionsrätt Sverige tillstyrker förslaget om att lärlingsutbildning i komvux bör regleras i lag (6.3.1) men **avstyrker** förslagen om att den med bättre förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen ska prioriteras (6.3.5), om nya urvalsbestämmelser till lärlingsutbildning (6.3.6) samt att arbetsgivare ska själva kunna välja lärlingar (6.3.7).

Vi är kritiska till att göra undantag från skollagen om att de med störst behov ska prioriteras. Vi förstår arbetsgivarnas utgångspunkt men den här förändringen innebär samtidigt ett direkt uteslutande av vissa grupper, särskilt gruppen med funktionsnedsättningar, vilka vi företräder. Vår uppfattning är att många med funktionsnedsättning också bättre kommer till sin rätt i ett praktiskt sammanhang och har goda förutsättningar att genomföra en lärlingsutbildning.

Trots den avvägning vi förstår utredningen behöver göra så tycker vi att förslagen riskerar att leda till att arbetsgivare och branscher går miste om talanger och nödvändig kompetens. Det finns en stor brist på arbetskraft, som troligen också kommer att öka, samtidigt som det finns många som vill men inte kan utbilda sig till ett yrke då det är höga krav på teoretisk behörighet. Ett annat hinder är en inställning och okunskap i samhället, och hos arbetsgivare, om att personer med funktionsnedsättning innebär problem. Det är en mytbildning som är svår att slå håll på. Staten, som ytterst ansvarig, borde snarare skapa incitament för en hållbar utbildnings- och arbetsmarknad i linje med sina internationella åtagande och gå i bräschen för mångfald på arbetsmarknaden. Tyvärr lyser sådana initiativ med sin frånvaro. Alla som kan, måste arbeta i framtiden. Vi efterfrågar förslag som är

inkluderande i stället för exkluderande och diskriminerande för vissa grupper.

8 Elevers tillgång till stöd i komvux

Funktionsrätt Sverige avstyrker förslaget om att de ska finnas möjligheter till specialpedagogiska insatser under kortare tid (8.4.3).

Under många år har vi diskuterat med företrädare för skola och utbildning om att en elev med en funktionsnedsättning framför allt behöver adekvat stöd utifrån de personliga förutsättningarna. Med tiden har skollagen anpassats i den riktningen med krav på kartläggning till exempel. Det sker en viss framflyttning på skolområdet, framför allt ökar kännedomen men även kunskapen. Så det var med viss förvåning vi tog del av det här förslaget, att få specialpedagogiska insatser under kortare tid. Har man en funktionsnedsättning är den bestående så att sätta in stöd under en kort period och efter en tid ta bort stödet kan vara direkt kontraproduktivt.

9 Underlättande av studier för elever med funktionsnedsättning

Funktionsrätt Sverige avstyrker föreslagen under 9.1.7. med skälet att en utredning redan tagit fram förslag kring insamling och data om barn och elever med funktionsnedsättning i hela skolväsendet - Uppföljning för utveckling - ett hållbart system för samlad kunskap om villkoren för barn och elever med funktionsnedsättning i förskola och skola (SOU 2023:95). Den utredningen lämnade sitt slutbetänkande i december 2023, och Funktionsrätt Sverige har lämnat sitt remissvar i maj 2024⁷. Vi står bakom förslagen i SOU 2023:95.

Det är självklart positivt att utredningen belyser de svårigheter som elever med funktionsnedsättning möter i en utbildningssituation bland annat otillgängliga lärmiljöer. Många elever med funktionsnedsättning är diskriminerade inom skolväsendet. DO konstaterar att diskriminering som har samband funktionsnedsättning i skolan har ökat de senare åren⁸, och en annan

⁷ <https://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2024/02/Funktionsratt-Sverige-remissvar-Uppfoljning-for-utveckling-SOU-2023-95-Diarie-U2023-03616.pdf>

⁸

rapport från DO visar att sedan 2015 är funktionsnedsättning den vanligaste orsaken bland anmälningarna.⁹ Många gånger handlar det om bristande tillgänglighet i skolan men i ett brett perspektiv – brister i själva skolmiljön men även brister i stöd och anpassningar.

10 Underlättande av övergångar till arbetsmarknaden för elever inom anpassad utbildning

Avseende synpunkter under 10 Underlättande av övergångar till arbetsmarknaden för elever med anpassad utbildning hänvisar vi till vårt medlemsförbund FUB:s remissvar, som vi står bakom.

Med vänlig hälsning
Funktionsrätt Sverige

Nicklas Mårtensson
Ordförande

<https://www.do.se/kunskap-stod-och-vagledning/publikationer-om-diskriminering/2023/diskriminering-som-har-samband-med-funktionsnedsattning-i-skolan>

⁹

<https://www.do.se/kunskap-stod-och-vagledning/publikationer-om-diskriminering/2024/statistik-over-anmalningar-till-do-2015-2023>